

I.2 Az ifjúságügy, ifjúsági szakma, ifjúsági munka⁶⁸

Jelen fejezet meghatározza az ifjúságügy, ifjúsági szakma, ifjúsági munka fogalmait, leírja azok területeit, bemutatja azok szereplőit. Különbséget teszünk a közvetlen az érintett korosztályokkal kapcsolatos ifjúsági tevékenység (ifjúsági munka), az ezt kiszolgáló egyel magasabb absztrakciós szintű ifjúsági szakma és az átfogó, a határterületeket is tartalmazó ifjúságügy között. Leírjuk ezen tevékenységek részterületeit és definiáljuk a harmadlagos szocializációs terepet.

Az ifjúságügyben használatos fogalmak, kifejezések (pl.: ifjúsági szakma, ifjúsági munka) tulajdonképpen a köznapi kommunikációban számos foglalkozás szinonimájaként ismerhetők.

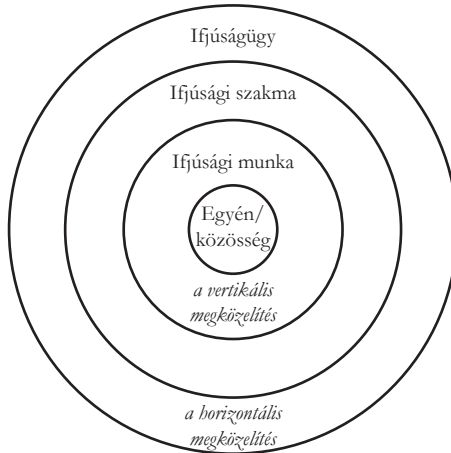
A kifejezés önmagában számtalan értelmezési lehetőséget jelenthet, függetlenül attól, hogy az egyes megnyilvánulásoknak van-e bármilyen szempontból kapcsolata egymáshoz, azon túl, hogy mindegyikük, valamilyen mértékben, összefüggésben van a felnőtté válókkal. Mindenekelőtt legelőször illendő tehát ezt a fogalmat alaposan tisztáznunk. Számosan érthetjük például egyszerűen úgy az ifjúsági munkát, hogy egy ifjú valamilyen konkrét munkát végez, jószereivel egy munkahelyen (a diákmunka-közvetítő irodák e területet célozzák meg). Sőt köznapi értelemben ifjúsági munkát végez egy önkormányzatnál dolgozó hivatalnok is, akire a korosztályba tartozók kapcsolatban különféle feladatok hárulnak. És például az orvos, a pedagógus, a kiképző katonatiszt, az ifjúságsegítő, az úszóedző is mind-mind ifjúsági munkát végeznek a szó köznapi értelmében. Sokan vannak, és sokféleképpen tevékenykednek, egészen más felkészültséggel, különböző területeken, egészen más elképzelésekkel, alapvetően eltérő módszerekkel és célokkal. Tulajdonképpen a velük kapcsolatba keveredők is – életkorban, élethelyzetben, fejlettségi szintben stb. – teljesen különbözhetnek egymástól. Csupán két mozzanat közös bennük, egyrészt valamilyen összefüggésben a felnőtté válással kapcsolatosak, másrészt aktivitás, konkrét tevékenység jellemzi azokat. Bármilyen furcsának is hat, kizárólag ez lehet a közös az unokájának mesét olvasó nagymama és a gyermekfogász között...

I.2.1 Az ifjúsági tevékenységek meghatározása –

Az ifjúsági munka, szakma és az ifjúságügy értelmezése

Az ifjúságügy azonban ennél némiképp eltérően és percízebben értelmezi az ifjúsági munkát, szakmát és ifjúságügyet. A modell középpontjában maga az egyén (illetőleg közössége) áll, akiről az ifjúsági tevékenység tulajdonképpen szól. Az első hagymahéjon belül azon tevékenységek találhatóak, amelyek közvetlen szereplője az egyén (közösség). E megközelítés a vertikális ifjúsági munka. A középső hagymahéjon az ifjúsági szakmába tartozik

minden olyan tevékenység, amely csak közvetett módon kerül kapcsolatba magával az egyénnel (közösséggel), „pusztán” szervezi azt, kereteit adja meg, megalkotja szintetizáló elméleteit. A külső hagyományok a horizontális ifjúsági megközelítés terepe, az ifjúsági tevékenységek határterületei, a más szakmához történő kapcsolódások találhatók itt.

- a) Ifjúsági munkának nevezzük mindazokat a tevékenységeket, amelyek az ifjúsági korosztályok és a velük közvetlen kapcsolatban lévő szereplők közötti interakciókban jelennek meg. Az érintett korosztályok élethelyzetéből adódó sajátos problémáinak megoldását, társadalmi részvételük kialakítását segítő, az ő részvételükre és sajátos szakmai eszköztanra alapozó társadalm-, közösség- és perszónális fejlesztő, segítő munka. Az ifjúsági munka kulcsszavai: énkép kiteljesítés, önismeret, öntevékenység, közösségi párbeszéd, csoportszocializáció, kihívásokra való felkészítés, szabadidős tevékenységek, informális tanulás. A kifejezés egyesíteni hivatott a felnőtté válást (elő)segítő mindenféle foglalatosságot a születéstől felnőtt korig az úgynevezett harmadlagos szocializációs terepen (a család és az iskola mellett). Az ifjúsági munka cselekvési tere (ideje) a szabadidős időszáv, amelyhez önkéntesen lehet csatlakozni (szemben a másik két szocializációs tereppel, amely adottság, ill. kötelező). Az ifjúsági munka leginkább a fejlesztés irányát magukban hordozó tényezőkhöz kapcsolódik (személyiség, közösség, csoport-, terület-, település-fejlesztés...) mindezek a támogatás, az újítás és megújulás előjelét, ígéretét, és szükségletét mutatják, mint ahogy a „helyzetbe hozás”, bátorítás, bevonás fogalmi is. Magában foglalja a szolidaritás, a különbözőségek elfogadásának aktív képessége és készsége (és ennek részeként az empátia fejlesztése) fogalomkörét. Az ifjúsági munka feladata az ifjak szükségleteinek felismertetése, kielégítése. Szolgáltatási kínálatában különbözik az üzleti világ ifjúsági szolgáltatásaitól, hogy (elvben) bárki számára hozzáférhető, ún. alacsony-

küszöbű szolgáltatás, azaz igénybevétele nem függ pénzügyi vagy egyéb előzetes feltételektől.

- b) Ifjúsági szakma: az ifjúsági tevékenység középső hagymahéja, mindazon tevékenységeket tartalmazza, amely tartalmában, módszertanában segítséget adhat a közvetlen ifjúsági munkának. Az absztrakció magasabb szintjén elhelyezkedő tevékenységösszesség, amelynek feladata az ifjúsági munka „háttérének” biztosítása.⁶⁹
- c) Ifjúságügy: bármi az, aminek ifjúsági vonatkozása van, így ifjúságügy a tandíjhitel, a Gyes, a gyermekétkeztetés, az ifjúsági kultúra, az ifjúsági média stb. (horizontális megközelítés).

Az ifjúsági tevékenység háromféle csoporttal áll viszonyban:

- (közvetlenül) az ifjúsági korosztályokkal – ez az ifjúsági munka,
- az ifjúsággal foglalkozó szakmai közösséggel és az állam ifjúsági szeptével (kormányzat, önkormányzat stb.), – az ifjúsági szakma, illetve
- az ifjúsági tevékenységek határterületeivel - ez az ifjúságügy. Ez utóbbi bár első pillanatban adhat csodálkozásra okot, de pl. ha arra gondolunk, hogy az adóforintokat transzparens, stratégia mentén történő, hatékony és eredményes módon kell(ene) elkölteni, ennek szakmai kontrollját nyilván az ifjúság szakmai közösség adhatja.⁷⁰

Az ifjúsági szakmabeliek feladata az önmagáért és közösségeiért felelős polgárrá válás mással nem helyettesíthető segítése elsősorban a harmadlagos szocializációs terep megmunkálásával, de (re)szocializációs szükség-helyzetben akár valamennyi szocializációs terepen, hogy az ifjak részesei lehessenek egy kiegyensúlyozott, összetartó, együttműködő és fenntartható társadalomnak - vagyis egy olyan társadalmi térnek, amely képes kiegyensúlyozott válaszokat adni az adott kor kihívásaira.

I.2.2 Mi a harmadlagos szocializáció?

Az ifjúsági korosztályokat ma már alapvetően három hatáscsoport éri: a család, az iskola (munka) és a szabadidős szféra mintái. Az elsődleges szocializációs terep: a család és a másodlagos szocializációs terep: az iskola (óvoda, munka), mellé felzárkózik egy harmadlagos (szabadidős) szocializációs terep (az egyén életében is ilyen sorrendben jelentkezve): a kortárs csoportok (mint nem mesterségesen hierarchizált, egyenrangú csoportok), plázák, internet, a média, a kisközösségi együttműködés stb. világa. E harmadlagos terep az ifjúságügy területe. Az oktatás(munka) és családüggyel foglalkozó nagy intézményrendszerek sem képesek, és nem is feladatuk a harmadik, jórészt önszerveződő, önkéntességen alapuló „láb” kiváltására.

I.2.3 Miért fontos az ifjúsági munka?

Az ifjúsági munkának kettős szerepe van: fejlesztő és megelőző funkciót tölt be elsősorban a harmadlagos szocializációs nevelési szintereken, azonban előléphet másodlagos és elsődleges tereppé is. Miután ifjúkorban fejlődik leginkább a személyiség, ez az időszak a képességek, készségek kiteljesítésének ideje, így az ifjúsági munka:

- hozzásegít az önálló életvezetéshez szükséges kompetenciákhoz és támogatja a készség-, jártasság- és képességfejlesztést, segíti azokat a ki egyensúlyozottság, önfejlesztés, önrendelkezés megélésében,
- felkészíti a belső (személyiségen belüli) és külső (interperszonális) konfliktuskezelésre,
- segít a társas szükségletek kielégítésében.

I.2.4 A harmadlagos szocializáció célja – az ifjúságügy megközelítései

Az ifjúsági generációkat inkább gyermeknek (nem egyenrangúnak) tekintő országokban e korosztályok potenciális problémaként jelennek meg: veszélyben lévő, védeni szükséges korcsoportként. Máshol (ahol a generációkat szinte felnőttként – a szó egyenrangú értelmében – kezelik) inkább erőforrásként jelennek meg, akiket fejleszteni, támogatni kell. Az országok társadalmi, gazdasági fejlődés tekintetében is eltérő és tetten érhető a két szemlélet: az „*ifjúság, mint erőforrás*” kép a stabilitás, a gazdasági növekedés és szociális reformok időszakában jelenik meg, míg az „*ifjúság, mint probléma*” kép olyan periódusokban kerül előtérbe, amikor gazdasági krízis, politikai instabilitás a jellemző.

Amikor az ifjúságot társadalmi erőforrásnak tekintik, akkor ezen erőforrások fejlesztése, növekedése és ösztönzése képezi az ifjúsági munka, ifjúsági szakma legfőbb célját. (A skandináv országokban a korosztályokra, mint erőforrásra tekintenek, és a fejlődési folyamatot hangsúlyozzák, amit a társadalom támogat. Ezekben az országokban a legfőbb ifjúsági probléma a társadalmi, közéleti részvétel hiánya.)

Az ifjúság, mint probléma megközelítése háromféle módon jelenhet meg: a társadalmi beilleszkedéssel kapcsolatos problémák, a részvétellel kapcsolatos gondok, valamint a kulturális és szociális devianciákkal kapcsolatos problémák formájában. A mediterrán országokban, Franciaországban és Nagy Britanniában a legfőbb probléma az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása (posztadoleszcens), a társadalmi kirekesztettség, valamint azok a veszélyek, amelyekkel szembe kell nézni a felnőtté válás átmeneti periódusában. A kormányzat ezen országokban az ifjúsági korosztályokra, mint potenciális problémára tekint.

Mindamellett jellemző, hogy az ifjúsági munkában, ifjúsági szakmában a két szemlélet többnyire együtt, keverten található meg, persze más-más hangsúllyal.

I.2.5 Az ifjúsági munka ifjúsági szakma, ifjúságügy áttekintése

Az ifjúsági tevékenységeket kétféleképpen dimenzionáljuk. Egyfelől bemutatjuk az ifjúsági munka, szakma, ifjúságügy területeit, másfelől számba vesszük azok szereplőit. Áttekintésünket egy táblázatban és egy ábrában foglaljuk össze:

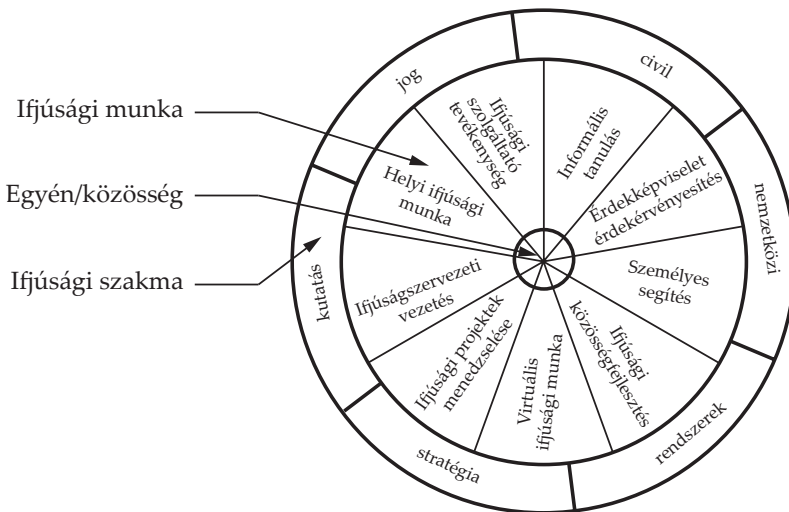
Ifjúsági munka, Ifjúsági szakma és Ifjúságügy⁶⁹

I. Területek	II. Szereplők
<p>I.1. Az ifjúsági munka területei</p> <p>a. Ifjúsági informális tanulás</p> <p>b. Ifjúsági szolgáltató tevékenység</p> <ul style="list-style-type: none"> • komplex ifjúsági információs és tanácsadó szolgáltatás • egyéb információs, tanácsadói szolgáltatás (beleértve a pontokat, mobil szolgáltatásokat) • Egynapos programszolgáltatások • Többnapos programszolgáltatások (táborok) <p>c. Személyes ifjúságsegítő tevékenység</p> <p>d. Ifjúsági közösségfejlesztő tevékenység</p> <p>e. Helyi ifjúsági munka</p> <p>f. Ifjúsági projektek menedzselése</p> <p>g. Ifjúságszervezeti (és intézmény) vezetés</p> <p>h. Ifjúsági érdekképviselő, érdekvédelem</p> <p>i. Virtuális ifjúsági munka</p> <p>I. 2. Az ifjúsági szakma területei</p> <p>a. Ifjúsági tevékenységek jogi keretei</p> <p>b. Ifjúsági kutatások</p> <p>c. Ifjúsági stratégia és cselekvési terv készítés és monitoring</p> <p>d. Ifjúságsszakmai rendszerek</p> <p>e. Nemzetközi ifjúsági tevékenység</p> <p>f. Civil ifjúsági tevékenység</p>	<p>II.1. Az ifjúsági munka szereplői</p> <p>a. Természetes és laikus segítők köre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Természetes segítők • A család • Baráti kör, barátok • A szomszédok • Önkéntesség – Önkéntes segítők, kortárssegítők, • sortárs segítők, önszervező csoportok <p>b. Szakmailag felkészült segítők köre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ifjúságsegítők • Ifjúsági referensek • Pedagógusok, óvónők, pszicho-pedagógusok, • Szociálpedagógusok, konduktorok stb. • Pszichológusok • Gyermek és ifjúságvédelem szakmai munkatársai • Szabadidőszervezők, edzők, szakkörök, csoportok vezetői, • Szociális segítők • Művelődésszervezők <p>c. Szakmailag részben felkészült segítők köre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Orvosok, egészségügyi szakfeladatot el látók • Drogprevenció szakemberei • Rendőrök, a bűnmegelőzésben, illetőleg a büntetés-végrehajtásban tevékenykedők

<p>I.3. Az Ifjúságügy területei</p> <ul style="list-style-type: none"> • Család • Gyerekvédelem • Formális oktatási rendszer • Munka világa • Egészség-sport-drog • Környezet • Fogyasztás • Kultúra • Fogyatékkal élők • Kisebbségek-romák • Bűnmegelőzés-Reszocializáció • Ifjúsági kormányzat • Stb. 	<p>II.2. Ifjúsági szakma szereplői</p> <p>a. A közigazgatásban b. Tudományos területen, ifjúságkutatásban c. Politika területén d. A médiában dolgozók körében</p>
---	--

Az alábbiakban bemutatjuk az ifjúsági munka és szakma területi struktúráját és körülírjuk a területeket.

Az ifjúsági munka és szakma területei

I.2.6 Az ifjúsági szakma és az ifjúsági munka területei

Az ifjúsági munka területei esetében azokat a terepeket vesszük számba, ahol szorosan az ifjúsági generációkkal magukkal, azok tagjaival kapcsolatban történik tevékenység. Az ifjúsági szakma területeinek nevezzük jelen esetben azokat a szegmenseket, ahol a közvetlen munkánál elvonatkoztatottabb módon - az absztrakció egy magasabb szintjén - folyik érdekükben a munka. Az ifjúságügy területeit csak a táblázatban ismertettük felsorolás-szerűen később bővebben esik róluk szó (lásd: az ifjúsági tevékenységek határterületei: az ifjúságügy című fejezetet).

I.2.6.1 *Az ifjúsági munka területei*

I.2.6.1.a Informális tanulás az ifjúsági tevékenységekben

A formális-nonformális-informális tanulási módszerek háromszögében az ifjúsági területen leginkább ez utóbbi jellemző. Az informális tanulás olyan tanulási forma, ahol maga a tanulás, mint folyamat elvész a más jellegű cselekvésben, tartalmakban. Vagyis nem tervezett és nem értékelt, ugyanakkor csak megfelelő feltételek biztosítása mellett történhet. Ilyen az edutainment (szórakozva tanulás), de ilyen a tapasztalati úton elsajátított tudás is.

Az informális tanulás szoros kapcsolatban áll az indirekt (bottom-up) tanulással, ahol a feladatok maguk a hatás forrásai, a feltételek olyanok, hogy a tanulók közti kapcsolatok, kölcsönhatások, interakciók maguk a magatartásformák elsődleges megteremtői, közvetítői. (pl.: kölcsönös ellenőrzés, kölcsönös segítségnyújtás stb.).

Európa afelé halad, hogy az ifjúságsegítés tervezett tanulási (pedagógiai) folyamat, amely az informális mellett alkalmazza a nem-formális és adott esetben a formális pedagógiai módszereket. Így érthetővé válik, hogy pl.: a szabadidős-tervezés csak akkor tekinthető ifjúsági munkának, ha az a pedagógiai folyamatba illeszkedik, önmagában még nemigen lép túl az informális tanulási helyzetek megteremtésén (a hagyományos táboroztatási, fesztivál és rendezvényszervezői szerepfelfogás nem lép túl ezen a helyzetértelmezésen, sokszor csak verseng - bár ez is értelmes verseny - a fogyasztói típusú programok tömkelegével).

Általánosan elfogadott tétel, hogy az ifjúsági munka elsősorban közösségekben végezhető hatékonyan és eredményesen. Az ifjúsági munka azért is alapoz közösségekre, mert sokrétűsége mellett az egyik fő célja (a másik ilyen fő cél a szocio-kulturális értékteremtés), hogy a társadalmi kulturális átörökítést biztosítsa-fejlessze, ez pedig a tanulás-oktatás egyik fő feladata. Ezek ifjúsági specifikumaival foglalkozik a terület, ide érte a kortárs-segítést és más egyéb módszertant is. Ez a terület speciális átmenet a közösségfejlesztés csoportos és az ifjúságsegítő tevékenység egyéni szerepfelfogása között, ugyanis csoportban történik, de az egyén fejlődését tekinti értéknek.

I.2.6.1.b Ifjúsági szolgáltató tevékenység

Az ifjúsági szolgáltatás általában (ha nem is kizárólag) a köz (számára nyújtott) szolgáltatás, amely tartalmilag a felnőtté váló nemzedékek különféle életkorban különféle módon jelentkező szükségleteihez és mindenféle megnyilvánulásaihoz kapcsolódhat, és amely adott szakmai követelményeknek kell hogy megfeleljen (pl. jogi, munkaerőpiaci, pszichológiai, drog stb.). Meghatározó emellett az ifjúsági relevancia is, azaz a szolgáltatás nem csupán megfelel az adott tárgykör szakmai szempontjainak, hanem ugyan-

akkor hordoz fejlesztő, ha úgy tetszik (felnőtt életre felkészítő) szocializáló feladatot is. Ifjúsági szolgáltatásról tehát akkor beszélhetünk, ha mindkét szempont jelen van és érvényesül.

Ezen a területen kell szót ejteni mindenről, ami szolgáltatásokon keresztül (nem közvetlenül) támogatja a társadalmi folyamatok megértését, és az ifjúsági korosztályok azokba való aktív bekapcsolódását, annak érdekében cselekvő részeseivé váljanak sorsuk, életük alakításának. Magyarországon ilyen például az Európai Ifjúsági Információs Charta alapján működő ifjúsági információs és tanácsadó irodák hálózata, a nem e rendszer szerint működő információs, tanácsadói szolgáltatás (beleérte a pontokat, mobil szolgáltatásokat, telefonszolgáltatásokat), az egynapos (fesztiválok, stb) és ettől elkülönítve a többnapos programszolgáltatások (táborok).

Ezen túl megkülönböztetünk úgynevezett *elsőfokú szolgáltatást* - az egyszer igénybe vett (telefonon, levélben, közvetlenül) ilyen, amelyben a megjelent kérdés, nehézség azonnali (a felvetett összefüggésben) rendezhető, tisztázható, amelyben a fejlesztő szempont szerényebb, jószerivel a tájékoztatásra, az informálásra, vagyis az ismeretek, eljárások megismertetésére irányul. Ez a gyakoribb. *A másodfokú szolgáltatások* gyakorlatilag folyamatok, visszatérő és/vagy folyamatosan végzett szolgáltató tevékenységek, mindig az adott ifjak és adott tárgykör sajátosságai szerint. Ez utóbbi területen kulcsfontosságú a szolgáltató személye, felkészültsége, képessége, amelynek hiányában több kárt okozhatunk, mint hasznot hajtunk, és mint képzelnénk...

I.2.6.1.c Személyes ifjúságsegítő tevékenység⁷⁰

Az ifjúsági tanácsadás módszertana a személy-személy (ún. személyes) közötti kapcsolatról, a segítségről, a tanácsadásról szól, meghatározva a segítő kapcsolatot és azok modelljeit, a tanácsadás folyamatát és alapelveit, a konfliktust és a konfliktuskezelést. A tevékenység főként a kommunikációra, az azt megkönnyítő és gátló tényezőkre és a személyiségfejlesztő módszerekre épül.

Bár általában a segítő funkció is egy közösségben, annak részeként teljesedik ki, e területen a hangsúly a személy-személy közti interakción van. A segítő beszélgetésben nem elsősorban az életkor (vagy az abban lévő különbség) játszik szerepet, hanem, hogy a segítőnek semmiféle önös szándéka nem lehet a segítetttel való kapcsolatában, ameddig ez a segítői viszony fennáll. (Itt bármi önösnek tekinthető, ami nem volt valamilyen módon már eleve része a segített személyiségének, vagy ami a segítő monopóliuma volt és maradt - a segítői beszélgetésben a legpozitívabb lelkészi, orvosi, pszichológusi, tanári stb. manipulációknak sem lehet helye. Ez azért is gondot jelenthet, mert az ún. segítői hivatások szakembereinek nagy része a mai napig evidensnek gondolja azt, hogy ők eleve a segítői beszélgetés tudorai is, holott szó sem lehet szimmetrikus interperszonális kapcsolatról mindaddig, amíg a szerepviszony aszimmetrikus. Semmi másra nincs joga,

mint arra, hogy a segített személyisége saját „erőit” segítse a felszínre kerülni és érvényesülni.) A segítőnek tisztában kell lennie saját kompetencia-hatáiraival!

Emellett fontos pontosan tudni, hogy hol a határ, ahol a másokkal való beszélgetés eredményes és hatékony segítség, de mégsem illetéktelen beavatkozás a másik életébe (a szimmetrikus viszony fenntartása, az otthonos idegen státuszán való túl nem lépés). Nem tartozik a segítői viszonyrendszerbe a betegséget kezelni kívánó helyzetek és a lelkiileg kritikus helyzetbe sodródottak kezelése, csak azok, akik csak az adott helyzetben és körülmények között és csak időlegesen nem tudtak segíteni magukon pl.: hiányzó információk, tények tudatása; nem ismert, de alkalmazható eljárások, módszerek ismertetése, szembesítés a segített valódi helyzetével, tudásaival, lehetőségeivel; a lelkiismeret-furdalás különböző változatainak következményei alól való „föloldozás”; a felhalmozódott érzelmek és indulatok „kisülésének” segítése; a segített saját értékei és erői felismerésének segítése; pozitív értékelés, megerősítés, támogatás; tévhitek, hiedelmekből és félreértésekből származó (lelki) görcsök feloldódásának segítése.

A segítői kapcsolat felkérésre jön létre, mindig egyedi és mindig egyéni. (Az ideális az, ha a felkérés meg is fogalmazódik, de gyakran a potenciális címzettnek magának kell tisztáznia azt, hogy a vele létesített kommunikációs kapcsolat tartalmaz-e felkérést.) A segítői vállalat is mindig személyes döntés kérdése, amelyben a potenciális segítő teljesen szabad. A segítői kapcsolat kerete egyféle, a kapcsolat időtartamára szóló szerződés, amely a kapcsolat konkrét tárgyára irányul akkor is, ha ez a szerződés hallgatólagos. A segítői kapcsolat realizálódási módja alapvetően a verbális kommunikáció és a testbeszéd.

E területen kell szó eszen az önérdekérvényesítésről (asszertivitás) is.

I.2.6.1.d Ifjúsági közösségfejlesztő tevékenység

A társadalomban élve valamennyien részesei vagyunk különféle szerveződéseknek, csoportoknak, társaságoknak, szerencsés esetben ennek minőségi válfajának, a közösségeknek. A terület az ifjúsági csoporttal, annak létrejöttével, fejlesztésével foglalkozik, különös tekintettel a meglévő ifjúsági közösségek belső helyzetére és fejlesztésére, az ifjúság körében lehetséges közösségi fejlesztőmunka eljárásaira. Az ifjúsági korosztályok tagjai ugyanis minél több közösségben való cselekvő részvétele a helyi, összességében a hazai társadalmat erősíti különösen, ha az ifjúkori mintákat felnőtt korukra sem felejtik el. A terület kulcsszavai: közösség, közösségfejlesztés, irányított beszélgetés, önkéntesség, animáció.

Ez az ifjúságot segítő tevékenység gyakorlatilag olyan fejlesztés, amelynek lényege a társas környezet, a(z emberi) közösség, amelyhez részben meg kell tanulnia a felnőtté válóknak alkalmazkodni, amelyben tudnia kell

tájékozódnia, szerepet találnia, önmagát kifejeznie, önmagát érvényesítenie, önmagát és másokat képviselni, felelősséget vállalni és viselni a következményeket, egyáltalán meg kell tanulnia választani.

A közösségfejlesztésben nem csak az önkifejezés a lényeg, hanem a közösségekben rejlő erő, közös erőforrás, amivel olyan dolgokat lehet megvalósítani, amit egyénileg nem. Így a közösségfejlesztés másik lényege a lokalitásban, a helyi, településszintű, vagy regionális cselekvésben és fejlesztésben jelölhető meg. A közösségfejlesztés elsősorban a kezdeményező- és cselekvőképesség fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepe van a polgároknak, közösségeknek és azok hálózatainak, valamint a helyi szükségletek mértékében a közösségfejlesztőknek is, akiknek bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti. Feltárhatja, kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat. Az ifjúsági közösségfejlesztés is legalább két szférában értelmezett: az informális (streetworkerek) világában és a formalizált ifjúsági szervezetekben is, s egyik területen sem egyszerűen pedagógusszerep-attributumoknak kell megjelenniük. Sőt, további dimenzió mentén is vizsgálható a téma: van olyan tevékenység, amelyet ifjú lát el, s vannak, melyeket az ifjúkorból kinőtt szakember!

I.2.6.1.e Helyi ifjúsági munka

Erre a területre a „minden, ami helyben történik” kifejezéssel mutathatnánk rá a legjobban. Ugyanis a helyi ifjúsági munka behatárolható földrajzi területen (település, városrész, kerület), ez az ifjúság érdekében, illetve az ifjúsági korosztály közösségi és szervezeti által végzett, szervezett közügyet előmozdító helyi tevékenységek összessége. Ide tartozik az önkormányzatok ifjúsági korosztállyal kapcsolatos feladatai, az ifjúsági referensek-tanácsnokok feladatai, az ifjúsági részvétel a település életében (települési ifjúsági önkormányzatok létrehozása, működtetése, ifjúsági képviselő), az ifjúságsegítő szakemberek által nyújtott helyi szolgáltatások, szolgáltatásszervezés, szakfeladatok, a formális ifjúsági szervezetek és a nem formális ifjúsági közösségek által végzett tevékenységek; más szervezetek és szakemberek segítő munkája; valamint az általuk nyújtott szolgáltatások.

I.2.6.1.f Ifjúsági projektek menedzselése

A projektmenedzsmet és annak ifjúsági vetülete tartozik ide. A projektvezetés, projektfókusz, idő-, költség-, emberi erőforrás-, minőség-, kommunikáció- és kockázatmenedzsmet ifjúság specifikumai, a sikeres ifjúsági projektvezetés módszertanának területe. Az ifjúsági projektek menedzselése másképpen vizsgálva a korosztály érdekében és a korosztály számára szervezett programok (rendezvény, fesztivál, tábor, képzés, kiadvány stb.)

kezdeményezése, megtervezése, megszervezése, lebonyolítása-vezetése és megvalósulásuk ellenőrzése, lezárása.

I.2.6.1.g Ifjúságszervezeti (és intézmény) vezetés

A civil ifjúsági szervezetekben és intézményekben (mint állandó aktivitásban és nem projektben) a szervezet kitűzött céljai eléréséhez kifejtett tudatos tevékenység (szervezetstratégia) megvitatásával és elfogadtatásával, az önkéntesek koordinálásával, a kitűzött célok elérésével, a csapatok irányításával (a vezetőtársakkal együttműködve), a jogi szabályok betartásával, a gazdasági vezetéssel, a humán erőforrással, szervezetfejlesztéssel foglalkozó terület.

A vezetők és a vezetettek, valamint a közösen megoldandó cél felől vizsgálja az ifjúsági szektort (jobbára annak civil szegmensét), annak egyediségét az önkéntesek, együttműködők, a speciális motivációs rendszer, a demokráciaszabályok, a problémák stb. szempontjából.

I.2.6.1.h Ifjúsági érdekképviselet, érdekérvényesítés

E terület öleli fel egy adott közösségnél, szervezetnél, kormányzati, önkormányzati szervnél, stb. a tagok képviseletével és az ifjúsági korosztályok (vagy egy részének) érdekképviseletével járó stratégiákat, technikákat, azok kommunikációját, illetve ennek specialitásait az ifjúsági szegmensben.

Az ifjúsági érdekképviselet *mindazokat a helyzeteket, problémákat, cselekvési terveket és következményeket elemző, vitató és kommunikáló munkát* jelenti, amelylyel az ifjúsági korosztályok tagjai és képviselőik megpróbálják az ifjúságot érintő döntéseket, illetve a döntéshozó személyeket és intézményeket az ifjúság érdekében befolyásolni.

Az ifjúsági korosztályok tagjai és képviselőik lehetnek helyi nem formális közösségek és vezetők, helyi vagy magasabb szintű – térségi, megyei regionális, országos szintű - formális szervezetek és vezetők, illetve bizonyos intézményekhez kötődő együttműködési fórumok (pl. közoktatási intézmény diákönkormányzata, vállalat szakszervezetének ifjúsági tagozata). Az ifjúságügyet meghatározó, befolyásolni képes intézmények a helyi térségi, megyei, regionális, országos, vagy akár nemzetközi szintű döntéseket hozó aktorok. (pl. iskolaigazgató, vállalatvezető, önkormányzat)

E területen van szó továbbá a döntéshozó testületekkel való együttműködésről, az ifjúsági párbeszédrendszerekről, a döntéselőkészítésről és kontroll szerepről. Továbbá az ifjúságügy érdekében végzett lobby tevékenységről, ami már folyhat profitorientált, sőt non-profit szférában is.

I.2.6.1.i Virtuális ifjúsági munka

Az információs társadalom adta lehetőségek alapvetően alakítják át a társas környezetet és az ifjúsági közösségi tér, az ifjúsági kapcsolati háló stb. fogalmát. Ez a terület azzal foglalkozik, hogy a virtuális térben (elsősorban, de nem kizárólag az Interneten) milyen szempontból tekinthetők az ifjúsági korosztályok különleges helyzetűnek. A fejezet ismerteti azokat a jelenségeket, amelyek mentén az információs társadalomba született generációk gyökeresen különböznek az idősebbektől. Külön foglalkozik a kultúra változásaival, valamint az ifjúság azon közösségeivel (és azok jellemzőivel), amelyek a virtuális térben szerveződnek.

I.2.6.2 *Az ifjúsági szakma területei*

I.2.6.2.a Ifjúsági tevékenységek jogi keretei

E terület elsősorban az ifjúsági jogalkotást (a specifikus ifjúsági területű és a teljes joganyagban az ifjúsági szemléletű) és a jogérvényesülést, annak vizsgálatát és érvényesítését öleli fel. Értelmezi a gyermeki jogokat (önrendelkezés korlátozása, de a jogképesség érvényesítése), a fiatalok jogait (speciális támogató rendszerek működtetése), a szakmai jogirányt (az ifjúsági szakma önállósodásának egyik alapvetése az önálló jogi szabályrendszer meghatározása). Vizsgálja az ifjúság szerepét a jogban: az ifjúságra vonatkozó szabályozásnak az egész jogrendszert át kell hatnia. Foglalkozik a gyermekek jogi megközelítésének elvi (alkotmányos) kiindulópontjaival, azaz a jogviszonyok alapvető jellemzőivel, az azonos jogképesség mellett életkori sajátosságok figyelembe vételével, a joggyakorlás korlátozása és a fokozott jogvédelem, a gyerekekkel foglalkozók (ifjúsági munkát végzők) jogai és kötelezettségei. Tudatosítja, hogy a mindenkori Államnak a gyermeki jogok érvényesítésével kapcsolatosan fennálló kötelezettségei vannak, s mindez az Alkotmányból, nemzetközi egyezményekből és szakmai törvényekből következik. Foglalkozik a máig definiálatlan, jogilag nem rendezett kérdésekkel (pl.: mi történik, milyen a jogi megítélés egy közszerepet vállaló serdülő esetében, közfeladatot ellátó személy-e az ifjúságsegítő munka közben, azaz konkrétan, ha valaki neki vallja be egy füves cigi elszívását, jogi értelemben mi a teendő, van-e jelzési kötelezettség?)

Ide tartozik az ifjúsági törvény problematikája, amely esetben jogalkotási kötelezettség jogi értelemben bár nincs, de a kiemelt és rendszerszerű állami figyelmet jelezheti a törvény. A törvény nem ágazati jellegű szabályanyag, hanem az ifjúsággal kapcsolatos állami cselekvésről szól: az állami cselekvés elveiről, céljairól, a közfeladatokról, intézményrendszeréről, finanszírozásról és az érdekképviseleti, részvételi intézményrendszeréről. Az ifjúsági tevékenységek jogi kereteihez tartoznak azon határterületek, ame-

lyek bár nem kifejezetten ifjúságiak, de jelentős szerepük van a terület jogi szabályozottságát tekintve (szervezeti, civil keretek jogi szabályozását és az eljárásokat is).

I.2.6.2.b Ifjúsági kutatások

E területhez alapvetően a társadalmilag tagolt ifjúsági rétegeknek, magának a rétegződésnek, az ifjúság lokális metszeteinek, sajátos értékek, követendőnek tartott minták, szabadidős és munkatevékenységek mentén szerveződő kis és nagycsoportjainak vizsgálata tartozik. Nem szabad megfeledkezni e területen a kulturális antropológiai, etnográfiai, de politológiai típusú diszciplínákról sem! Ez a terület veszi számba az ifjúságkutatás különböző műhelyeit a kutatások előkészítésétől, az információk gyűjtésén-feldolgozásán keresztül azok értelmezéséig, tanulmány szintű rendszerezéséig, majd publikálásáig. E területen kell áttekinteni az ifjúsági kutatások módszertanát, amely a szociológiai alapok mellett már kezdetben is felhasználta a különböző lélektani felfogásokat és eszköztárak egy részét, a szociálpszichológiai látásmódot és vizsgálati módszereit, ötvözte a szociológiai, vezetéselméleti és pedagógiai kutatások eljárásait. Ide tartozik az alkalmazott módszerek egyes kutatások céljától függő fejlesztése és az összehasonlító elemzések is.

I.2.6.2.c Ifjúsági stratégia és cselekvési terv készítése valamint monitoringja

Az ifjúsági stratégia egy adott közösség, társadalom, társadalmi nagycsoport ifjúsági szempontú cselekvéseinek adott cél(ok) szerinti hosszú távú (10-20 éves) összerendezése, az erőforrások ennek szolgálatába állítása. Tartalma az ifjúsági korosztályokra vonatkozik. Persze a valóban „használható” stratégiák, cselekvési tervek nem hagyhatják figyelmen kívül a felnőtt lakosságot. Nem lehet az ifjúságra vonatkozó intézkedéseket meghatározni anélkül, hogy ne vennék figyelembe az őket „felnevelő”, azaz rájuk ifjúkorukban hatással levő intézményeket (bölcsődék, óvodák, gyermekjóléti szolgálatok, civil szervezetek stb. – mint nevelési, oktatási, kulturális, szociális intézmények) és ifjúkoruk környezetét (szüleik iskolai végzettsége, családjaik általános anyagi helyzete, stb.), de anélkül sem, hogy ne gondolnák végig: mi lesz velük, ha a felnőnek (hogyan lesz saját lakásuk, hol fognak dolgozni, stb.

A cselekvési terv a stratégiából következő rövid távú (2-4 éves) teendőket veszi számba, ehhez rendel forrásokat, felelősöket. A monitoring a megvalósult intézkedések ésszerűségét vizsgálja és veti össze a tervekkel.

A stratégiák és a cselekvési tervek azonban nem csak attól „ifjúságiak”, hogy róluk szólnak, hanem attól is, hogy azok megalkotásában és mag-

valósításában az ifjúsági generációk, illetve közösségeik, szervezeteik aktív szerepet vállalnak.

I.2.6.2.d Ifjúság szakmai rendszerek

E terület foglalkozik az ifjúsági közfeladatok definiálásával és működésével, határozza meg azok indikátorait és értékeli azokat. Ide tartozik az ifjúság szakmai rendszerek (a pályázati rendszertől a kormányzati fejlesztő tevékenységig) működésének vizsgálata, beleértve a humán rendszereket, a finanszírozási rendszereket és az intézményi-államigazgatási rendszereket. Témáit tekintve elsősorban ide tartoznak a politikai, igazgatási, fejlesztői, pályázati, monitoring (ez utóbbi átfedésben a stratégiai tervezéssel) rendszerek, azok eredményességének (jó célt szolgálni) és hatékonyságának (jó szolgálni a célt) vizsgálata.

A vizsgálati szempontok közül ki kell emeljük (elvégre itt jórésben közvetlenül vagy közvetve közpénzekről van szó), hogy e rendszerekben mennyire jelennek meg az európai igényű eszmények, értékek és elvárások, azaz:

- a) A transzparencia (átláthatóság) és a nyilvánosság; jelen esetben, hogy mennyire átlátható a közpénzek elosztása, illetve a kormányzati döntések meghozatalának folyamata. Értéknek tekintjük az átláthatóságot és célnak a teljes nyilvánosságot.
- b) A decentralizáció és a szubszidiaritás; azaz hogy a döntések az érintettekhez mennyire közel és nem a „fejük felett” történnek meg. Értéknek jelen esetben azt tekintjük, hogy a döntések a lehető legközelebb szülessenek meg azokhoz, akik viselni kénytelenek annak súlyát.
- c) A civil részvétel és kontroll; azaz, hogy mennyire közös kormányzati-civil vezetésen (co-management) és döntéshozatalon (co-decision) alapul a döntéshozatal. Értéknek a mind teljesebb neokorporatív együttműködések tekintjük, hiszen a tömeg- és választási pártok korában a civil szervezetek azok az információ-beszállítók, amelyek becsatornázzák, át-szövik a társadalmat, és továbbíthatják a társadalmi problémákat.

I.2.6.2.e Nemzetközi ifjúsági tevékenység

Ezen a területen belül kerül bemutatásra az ifjúsági munka nemzetek feletti együttműködése. Az ifjúsági szervezetek, kormányzati struktúrák, kutatási folyamatok mára már túlnőtték kezdeti kereteiket, s olyan szolgáltatásokat, lehetőségeket, kihívásokat is nyújtanak, melyek csakis széleskörű összefogással, nemzeteken túlmutató együttműködéssel képzelhetőek el. A terület foglalkozik a nemzetközi ifjúsági tevékenység céljával, tartalmával, módszereivel (pl. interkulturális tanulás) formáival (pl. hálózatok, határokon átíve-

ló együttműködések) a kereteket adó intézményekkel, szervezetekkel, azok működésével, egymásra utaltságával, felépítésével, jelentősebb dokumentumaival, támogatási programjaival, elsősorban – de nem kizárólag - európai dimenzióban.

I.2.6.2.f Civil ifjúsági tevékenység

A nonprofit szektor identitásának legfontosabb eleme, hogy alapvető jellemzőiben különbözik az államtól és a gazdasági szervezetektől (a hagyományos felosztás: az állami, gazdasági mellett a harmadik az ún. nonprofit szektor). Különböznek az államtól (közhatalom funkcióinak hiánya) és a gazdaságtól (profitra való törekvés hiánya). A nonprofit szektort leginkább civil szervezetek, azaz önkéntesek létrehozott és öntevékeny módon működtetett szervezetek alkotják. A terület a civil szektor ifjúsági szegmensének törvényeit, jelenségeit, az ott folyó ifjúsági munkát dolgozza fel.

I.2.7 Az ifjúsági tevékenységek aktorai

Tulajdonképpen akár a születéstől az érett felnőtté válásig szükséges az ifjúsági tevékenység. Számátalan formában jelentkező, különböző szintű, egymással részben vagy egészében kapcsolatban levő, nem ritkán egymástól eltérő szempontú segítő tevékenységeket jelentenek. E hosszan tartó folyamatban mindezeket a tevékenységeket nagyon sokféle módon lehet összehasonlítani, illetőleg csoportosítani. Tekintettel arra, hogy az egyik leginkább meghatározó, hogy az ifjúsági korosztályok milyen társas összefüggések, milyen kapcsolatok, illetőleg támogatás révén nőnek fel, az elkövetkezőkben ebből a szempontból igyekezünk rendszerezni az ifjúsági tevékenységet. Az ifjúsági tevékenységek egészének színvonala éppen azon múlik, hogy a különböző szempontú tevékenységek, tevékenységcsoportok miként erősítik egymást, miként teszik lehetővé az ifjúsági korosztályok felnőtté válását.

I.2.7.1 Az ifjúsági munka szereplői

Az érintett korosztályok környezetében tevékenykedők számára gyakorlatilag ez az ifjúsági munka tényleges szintje, amely sokaknak napi feladatokat jelent. Mindezekben a tevékenységekben *nem csupán a közvetlen kapcsolat a döntő, hanem az aktív, konkrét szerepvállalás*, amely során a közvetlenül segítő *az adott összefüggésekben belül* segíti elő az érintettek felnőtté válását. Minthogy ez a folyamat az embernél egyértelműen társas közreműködés révén zajlik, mindennek a közreműködő folyamatnak megkülönböztethetjük a termé-